

ВІД РЕДАКТОРА

Насамперед
мій уклін тобі, Курочко Рябо,
адже ти перша вводиш українських
дітей у Казковий Світ. З казки про тебе
починається наше дитинство. Саме ти, рябу-
шенко, упродовж багатьох століть висиджуєш
для всіх нас золоті яєчка українських народних
казок — одного з найцінніших скарбів нашої нації.
У цій книжці зроблено спробу зібрати «найзолотіші» з них
від яєчка курочки-ряби — до космогонічного яйця-райця.
Іноді, щоб подати казку якнайкраще, доводилося робити
мозаїку з кількох її записів. Окрім того, деяким казкам не-
обхідно було повернути такі поняття, як Бог, Різдво, церква,
адже наприкінці минулого тисячоліття в Україні панували кому-
ністи, які руйнували церкви, насміхалися з Бога і переличували
по-своєму наші казки, пісні й колядки... Багато років я добирав
і опрацьовував казки, яких стало б, либонь, на десяток таких книжок.
Згодом до роботи долучилися найкращі українські ілюстратори.
Робота над однією ілюстрацією незрідка тривала по кілька міся-
ців — непросто залучати під одну обкладинку художників світового
рівня: Вл. Єрка, К. Лазар, К. Штаніко... Спочатку мріялося до-
чекатись усіх малюнків і видати «Сто казок» грубезним томись-
ком. Проте минав рік, два, п'ять, а до завершення ілюстру-
вання було ще далеко. І тоді я подумав, що багато хто з вас
зовсім подорослішає і ніколи такої книжки не прочитає.
Мені стало сумно, і я вирішив видавати те, що вже
готове, а назву залишав стару — маю надію, що вона
буде доброю спонукою до видання тієї омріяної
«стоказкової книги», яка називалася мені
тоді, коли «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА»
тільки-но починалася.

ІВАН МАЛКОВИЧ

— ❖ — К У Р О Ч К А Р Я Б А — ❖ —

Жили собі дід та баба,
і була в них курочка ряба.
Знесла курочка яєчко.
Дід бив, бив — не розбив,
баба била, била — не розбила.
А мишка бігла,
хвостиком зачепила,
яєчко — бух! — упало
та й розбилося.
Дід плаче, баба плаче,
а курочка кудкудаче:
— Не плач, діду,
не плач, бабо!
я знесу вам яєчко
не просте,
а золоте!

СОЛОМ'ЯНИЙ БИЧОК

Жив собі дід та баба. Дід служив на майдані майдаником, а баба сиділа дома, мички прала. І такі вони бідні — нічого не мають: що зароблять, те проїдять, та й нема. От баба й напалася на діда:

— Зроби та й зроби мені, діду, солом'яного бичка і осмолі його смолою.

— Та навіщо тобі той бичок здався?

— Ти зроби, а я вже знаю навіщо, — каже баба.

Дід — нічого робити — узяв зробив солом'яного бичка й осмолів його.

От на ранок погнала баба солом'яного бичка пасти; сама сіла під могилою, пряде кузінь ще й приказує:

— Пасись, пасись, бичку, на травичі, поки я мички попряду!

Пряла, пряла, поки й задрімала.

Коли це з темного лісу, з великого бору біжить ведмідь; наскочив на бичка:

— Хто ти такий? — питає.

— Я бичок-тротячок, із солом'я зроблений, смолою засмолений.

Ведмідь каже:

— Коли ти солом'яний, смолою засмолений, то дай мені смоли обідраний бік залатати!

Бичок нічого не каже, мовчить. Ведмідь тоді його за бік — нумо смолу віддирати! Віддирав, віддирав, та й зап'яз зубами, що й ніяк не вирве. Смикав-смикав, тяг-тяг — зати́г того бичка хтозна-куди!

От баба прокидається — аж бичка й нема.

— Ох мені лихо велике! Де ж це мій бичок дівся? Мабуть, він уже додому пішов. Та мерщій диньце з гребенем на плесі — й додому. Коли диньтяться — ведмідь у бору бичка тягає. Вона до діда:

— Діду, діду, наш бичок ведмедя привів, їди його злови!

Дід вискочив, віддер ведмедя та й укинув його в льох.

От на другий день, ще ні світ ні зоря, а баба вже набрала кужеля та й попала на толоку бичка пасти. Сама сіла під могилою, пряде кужіль та й приказує:

— Пасись, пасись, бичку, на травичці, поки я мички поприду!

Пряла, пряла, поки й задрімала.

Коли це з темного лісу, з великого бору вибігає сірий вовк — та до бичка:

— Хто ти такий? — питає.

— Я бичок-тротячок, із солом'яного зроблений, смолою засмолений!

— Коли ти смолою засмолений, — каже вовк, — то дай мені смоли бік засмолити, бо це ж капосні собаки геть обідрали!

— Бери! — каже бичок солом'яний.

Вовк зараз до бичка — нумо смолу віддирати! Дер, дер та зубами й ув'яз, що ніяк уже й не віддере: що хоче назад, то ніяк. Смикає, воптузиться з тим бичком — ніяк не вирветься!

Прокидається баба — аж бичка й не видно. Думає: «Мабуть, мій бичок уже додому побрів», — та й пішла. Коли диньтяться — вовк бичка тягає. Вона побігла, сказала дідові — дід і вовчика в льох укинув.

Попала баба і на третій день бичка пасти; сіла під могилою та й заснула.

Біжить лисичка.

— Хто ти такий? — питає бичка.

— Я бичок-тротячок, із солом'яного зроблений, смолою засмолений.

— Ох дай мені смоли, голубчику, прикласти до боку: капосні хорти трохи шкури не зняли!

— Бери! — каже бичок.

Коли ж і лисичка ув'язла зубами — ніяк не вирветься. Баба дідові сказала — дід укинув у льох і лисичку. А далі й зайчика-побігайчика піймали.

От як назбиралось їх, дід сів над лядою та давай гострити ножа.

— Діду, діду, навіщо ти ножа гостриш? — ведмідь питає.

— Неси, — каже, — поверх дерев!

Сів він — кінч як поніс його, аж землі гуде!

Наздогнали вони братів та повз них — як вихор! От приїжджає він до горі, а там стільки люду! З усього князівства люди зійшлись: хочуть бачити, що то буде — чи доскочить той лицар до князівни. Вже ніхто й не скаже — бачать, що не змога. Всі тільки й чекають на того, який учора замалим не доскочив. А князівна, як сонце — певна та гарна — високо-високо сє.

Коли це враз приїжджає найменший брат. Як вихор між людьми промчав — та вгору! Скорчив — до князівни доскочив — перстень з руки зняв — та й назад!

Люди в крик: «Хто це? Хто це?» Всі питаються, і ніхто не знає.

А він не спинився та й зник з очей. Поїхав на своє поле, пустив коня, а сам погнав свиню додому. Перстень одів на палець і ганчіркою зав'язав, щоб не видно було.

Приходить додому, а там брати вихваляються:

— Таки доскочив! Ото лицар!

— А може, то я? — каже найменший.

Брати гніваються, глузують:

— Чи не загубив ти при свині й останнього розуму, дурню!

От другого дня наказ від князя, щоб зібралися до нього всі — і старі, й малі. Брати й не хотіли б найменшого з собою взяти, та нічого не вдієш — звелено ж!

От зібралися всі у князя, а там столи понакривані й їжі всякої-превсякої. Князь почав пригощати людей медом і вином, а наостанку частувала всіх князівна. Частувала, частувала, підійшла й до найменшого брата. Той бере чарку лівою рукою.

— А правою чому ж не береш? — питає вона.

— Та збив палець, — каже.

— Ану, покажи!

Він як розв'язав палець — аж той перстень і засяяв!

Князівна аж руками сплеснула:

— Це ж, — каже, — він! Як же я тебе шукала!..

Каже хлопець:

— Зажди хвиляку, князівно.

От відійшов, поклав коня. Коли ж біжить — іскри з очей так і сиплються. Закинув він коневі в праве вухо, та став такий з нього лицар, як сонце.

Прійшли вони до князя. Князь — нічого робити — віддав за нього князівну. Звінчали їх та такий бенкет учинили!

А старші брати сидять за столами та тільки очима лупають...

І я там був, мед-вино пив: по бороді текло, а в рот не попадало.

Принесла босорканя чорного коня, принесла міхи та й повела чоловіка до підземної комори. А там чого тільки не було: всіляке дороге вбрання — чоловіче й жіноче; їжа, пиття, яке душа забажає, гроші золоті й срібні, коштовні каміння...

Каже босорканя:

— Ну, дорогий мій господарю, це все твоє й моє. Пакуй у міхи та й повеземо до твоєї хати.

Насипали золота, срібла, діамантів, напакували дорогої одежі, а зверху покладали їжу й пиття. Міхи звалили на коня й рушили в дорогу.

Їхали цілу ніч. Коли розвиднялося, були вже на краю лісу.

Каже босорканя:

— Не квапся, чоловічецьку! Розпрятай *татоша*¹ й спочинемо тут на *мураві*² зеленій.

Чоловік спивив коня, розв'язав міхи та й почав пригощатися.

— Їж, дорогий мій, їж! — припрошує баба і вибирає йому найсмачніше.

Але чоловікові було не до їжі й не до пиття. Усе думав, як би позбутися біди! А босорканя наїлася, випила одну пляшину вина, другу — й лий перевернулася: сп'яніла й заснула.

Чоловікові не треба було більше: поклав у руки, гупнув бабу обухом по залізному носі, аж той переламався, а сам на коня — та й драла!

Але ніс від удару так загудів, що почули аж у пеклі.

— Го-го-го-о! — закричав чорт. — Моїй мамі хтось ніс переламав!.. Треба його схопити! — і тут-таки вискочив з пекла.

Догнав він чоловіка аж тоді, коли той уже завертав до себе в двір.

— Злодію! Розбишако! — крикнув чорт. — Дам тобі не жити!

— Пусти! — кричить чоловік. — Це вже моє подвір'я! Тут я господар!

Але чорт і далі тягнув чоловіка. На крик вибігли діти: худі, обдерті, розпатлані, брудні. Зачали репетувати:

— Йой! йой! Наш татко привів нам *дідька*³! Обдеремо його, а зі шкіри пошинемо постолі!

— Будемо мати й м'ясо!

— А з чортоних рогів зробимо *трелітти*⁴!

Чорт перелякався й почав проситися:

— Пусти мене, чоловіче! Ніколи більше не буду тобі шкодити!

— Не пусти! — каже чоловік. — Нехай мої діти не будуть голодні!

Та чорт таки вирвався. Схопив свою матір і скочив з нею просто в пекло.

А чоловік завів коня з міхами у двір, і з того дня так забагатів, що не було такого багача в цілій околиці.

¹тато (тато)
²мурави

³дідька (дід)
⁴трелітти (трелітти)